

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA UOKIK W KRAKOWIE**

RKR-61-31/07/DN- /07

Kraków, dn. 29 czerwca 2007 r.

DECYZJA Nr RKR - 60 /2007

Na podstawie art. 23e ust. 1 i 2 w związku z art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080 ze zm.) oraz stosownie do art. 28 ust. 6 ww. tej ustawy i § 6 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie określenia właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz.U. Nr 18, poz. 172, ze zm.), w związku z art. 131 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331), po przeprowadzeniu – z urzędu - postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów –

uznaje się za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę stosowaną przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, polegającą na stosowaniu we wzorcu umowy o warunkach pobierania opłat za świadczone usługi edukacyjne związane z kształceniem na studiach niestacjonarnych oraz w regulaminach regulujących zasady pobierania opłat - postanowień w brzmieniu:

1. *„Każda ze stron może wypowiedzieć umowę ze skutkiem na koniec semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie (...)”;*
2. *„Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów do końca semestru, określonego w ust. 1”, w związku z postanowieniem o treści*
„W przypadku rezygnacji ze studiów lub innych przypadkach skreślenia z listy wniesione przez studenta opłaty nie podlegają zwrotowi”
3. *„Wysokość opłat może ulec zmianie na każdy kolejny rok akademicki”*
4. *„Uczelnia zastrzega sobie prawo dokonywania zmian wysokości opłat”*

które są zbieżne z postanowieniami umownymi wpisanymi na podstawie art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone

i stwierdza się zaniechanie jej stosowania z dniem 20 marca 2007 r.

Uzasadnienie

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura Urzędu w Krakowie (dalej „Prezes UOKiK”) przeprowadził postępowanie wyjaśniające mające na celu ustalenie, czy zapisy zawarte we wzorach umów zawieranych ze studentami na podstawie art. 160 ust. 3 ustawy z dnia z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r. nr 164, poz. 1365 ze zm.) i w regulaminach studiów, stosowanych przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu (dalej też „Uczelnia”), nie stanowią niedozwolonych postanowień umownych określonych przepisami Kodeksu cywilnego oraz czy nie stanowią naruszenia uzasadniającego wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

W toku postępowania wyjaśniającego Uczelnia przedłożyła:

1. wzór *Umowy o warunkach pobierania opłat za świadczone usługi edukacyjne związane z kształceniem na studiach niestacjonarnych* (dalej „Umowa”);
2. Zarządzenie Nr 23/2004 Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu z dnia 29 czerwca 2004 r. – wprowadzające w życie regulamin w sprawie odpłatności za zajęcia dydaktyczne i odpłatności za niektóre czynności administracyjne związane z działalnością dydaktyczną (dalej „Regulamin 1”);
3. Zarządzenie Nr 17/2004 Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu z dnia 23 czerwca 2006 r. zmieniające zarządzenie Nr 23/2004 z dnia 29 czerwca 2004 r.;
4. Uchwała Nr 22/2006 Senatu Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu z dnia 20 czerwca 2006 r. - uchwalająca regulamin zasad pobierania opłat za usługi edukacyjne (dalej „Regulamin 2”);
5. Zarządzenie Nr 23/2006 Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu z dnia 12 września 2006 r. w sprawie zasad wysokości opłat za świadczone usługi edukacyjne.

Analiza przedłożonych dokumentów wykazała, iż wzór Umowy oraz Regulaminy mogą zawierać klauzule, które zostały wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.

Uwzględniając powyższe, w dniu 23 lutego 2007 r., postanowieniem Nr RKR-156/2007, zostało wszczęte postępowanie w sprawie stosowania przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na stosowaniu w ww. wzorcach postanowień w brzmieniu:

1. *„Każda ze stron może wypowiedzieć umowę ze skutkiem na koniec semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie (...)” /§ 8 ust. 2 wzoru Umowy/;*
2. *„Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów do końca semestru , określonego w ust. 1” /§ 8 ust. 2 wzoru umowy/,*

w związku z postanowieniem § 1 ust. 2 pkt 7 Regulaminu 2 o treści:

„W przypadku rezygnacji ze studiów lub innych przypadkach skreślenia z listy wniesione przez studenta opłaty nie podlegają zwrotowi”

3. *„Wysokość opłat może ulec zmianie na każdy kolejny rok akademicki” /§ 2 ust. 2 Regulaminu 1/;*
4. *„Uczelnia zastrzega sobie prawo dokonywania zmian wysokości opłat” /§ 2 Regulaminu 2/*

co może stanowić naruszenie art. 23 a ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2005 r. nr 244, poz. 2080 ze zm.) – zwanej dalej „ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów”.

Odpowiadając na wezwanie Uczelnia – pismem z dnia 12 marca 2007 r. – uznała stanowisko Prezesa UOKiK i poinformowała o krokach podjętych w celu zmiany zakwestionowanych postanowień. Uczelnia zrezygnowała w stosowaniu we wzorcu Umowy postanowień §8 ust. 1 i ust. 2, zastępując je nowym § 8 o treści: „*Niniejsza*

umowa ulega rozwiązaniu z dniem uprawomocnienia się decyzji o skreśleniu studenta z listy studentów”. Dokumentując powyższe Uczelnia przedłożyła wzór aneksu. Jednocześnie Uczelnia podała, iż wprowadza tę zmianę w drodze aneksów do umów, przy czym procedura aneksowania została rozpoczęta w dniu 5 marca 2007 r.

Odnosnie § 2 ust. 2 Regulaminu 1 Uczelnia przedłożyła Zarządzenie Nr 6/2007 Rektora z dnia 12 marca 2007 r., na mocy którego ww. postanowienie zostało wykreślone z Regulaminu 1. Zarządzenie to weszło w życie w dniu wydania.

Ponadto, Uczelnia podała, iż planowane jest usunięcie kwestionowanego postanowienia § 2 Regulaminu 2. Pismem z dnia 14 maja 2007 r. Uczelnia przedłożyła Uchwałę Nr 10/2007 r. Senatu z dnia 20 marca 2007 r., na mocy której od tego dnia § 2 Regulaminu otrzymał brzmienie:

„W sytuacji wzrostu kosztów, o których mowa w art. 99 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym wysokość opłat może ulec zmianie”.

Jednocześnie Uczelnia podała dane statystyczne dotyczące przeprowadzonej procedury aneksowania umów, zgodnie z którymi:

- na kierunku *pedagogika* aneksowano wszystkie z 68 zawartych umów;
- na kierunku *zarządzanie* - na 38 zawartych umów podpisano 32 aneksy, przy czym uprzednio 6 osób zostało skreślonych z listy studentów,
- na kierunku *socjologia* zawarto 33 umowy, z których 29 aneksowano (4 osoby zostały wcześniej skreślone z listy studentów).

W celu udokumentowania powyższego oświadczenia Uczelnia przedłożyła kopie 15 umów wraz z aneksami - po 5 umów zawartych ze studentami ww. kierunków.

Prezes UOKiK ustalił, co następuje:

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu jest uczelnią publiczną wpisaną do Rejestru państwowych wyższych szkół zawodowych, prowadzonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nr 19. Uczelnia działa na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. nr 164 poz.1365) i przepisów wykonawczych oraz statutu zatwierdzonego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Jednym z podstawowych zadań uczelni jest kształcenie studentów w celu ich przygotowania do pracy zawodowej. Kształcenie odbywa się w formie studiów stacjonarnych – nieodpłatnie, oraz w formie studiów niestacjonarnych – odpłatnie.

Zgodnie z art. 160 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, organizację i tok studiów oraz związane z nimi prawa i obowiązki studenta określa regulamin studiów. Natomiast, zgodnie z ust. 3 tego przepisu, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej.

Stosowany przez Uczelnię wzór umowy oraz Regulaminy których postanowienia są bezpośrednio stosowane w umowach, jakie Uczelnia zawiera ze studentami - są wzorcami umownymi w rozumieniu art. 384 k.c. Odpłatne świadczenie usług edukacyjnych ma charakter umowy, do której stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia, zgodnie z art. 750 k.c. Umowa ta jest umową wzajemną, w której świadczeniem głównym są usługi edukacyjne, za które konsument uiszcza opłaty. Występują w niej zatem dwie strony: Uczelnia i student.

Studenci, z którymi Uczelnia zawiera umowy o odpłatne świadczenie usług edukacyjnych, są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ Kodeksu cywilnego, tj. osobami fizycznymi dokonującymi czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą.

Natomiast Uczelnia – w myśl art. 4 pkt 1 lit.a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów - jest traktowana jako przedsiębiorca, tj. osoba prawna organizująca

i świadcząca usługi o charakterze użyteczności publicznej. Stanowisko to potwierdza również orzecznictwo Sądu Najwyższego (wyrok SN z 7.04.2004 r. sygn. akt III SK 22/2004) oraz orzecznictwo Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (wyrok z 28.09.2005 r. sygn. akt XVII AmC 18/05; wyrok z 12.12.2005 r. sygn. akt XVII Amc 80/2004).

W świetle art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (są to tzw. niedozwolone postanowienia umowne). Jak stanowi § 3 tego przepisu, nie uzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu; w szczególności odnosi się to do postanowień umowy przyjętych ze wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

Mając powyższe na uwadze, Prezes UOKiK zważył, co następuje:

Na wstępie należy zwrócić uwagę, iż w dniu 21 kwietnia 2007 r. weszła w życie *ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331)*. Stosownie do art. 131 tej ustawy – do postępowań wszczętych na podstawie dotychczas obowiązującej ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów i niezakończonych do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. stosuje się przepisy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. Biorąc zatem pod uwagę, iż przedmiotowe postępowanie zostało wszczęte na podstawie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. i nie zostało zakończone - w niniejszej sprawie zastosowane zostały przepisy ustawy dotychczasowej.

Treść art. 1 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów wskazuje, że jej przepisy mają zastosowanie wyłącznie do ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów, podejmowanej w interesie publicznym. Zatem warunkiem koniecznym do uruchomienia instrumentów określonych w tej ustawie jest zaistnienie takiego stanu faktycznego, w którym działania przedsiębiorców naruszają jej przepisy i jednocześnie stanowią zagrożenie dla interesu publicznego bądź też naruszają ten interes.

Niniejsze postępowanie dotyczy stosowanego przez Uczelnię wzorca umowy. Wzorec ten ma zastosowanie przy zawieraniu – wymaganych prawem – umów ze studentami. Dotyczy on zatem obecnych i wszystkich potencjalnych studentów Uczelni, co oznacza, że może mieć zastosowanie do nieokreślonego z góry kręgu adresatów. Zatem, niniejsze postępowanie prowadzone było w interesie publicznym.

Art. 23a ust. 1 zd. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone, o których mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., naruszenie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, nieuczciwą lub wprowadzającą w błąd reklamę i inne czyny nieuczciwej konkurencji godzące w zbiorowe interesy konsumentów.

Art. 23a ust. 2 precyzuje zatem klauzulę generalną zawartą w ust. 1, poprzez egzemplifikację najczęściej występujących form zjawiskowych praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Jednak, w jednym przypadku, przepis z ust. 2 wprost uznaje za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów stosowanie postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone.

Aby było możliwe stwierdzenie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, niezbędne jest łączne spełnienie dwóch przesłanek, tj.:

- działania przedsiębiorcy muszą nosić znamiona bezprawności,
- działania te muszą naruszać zbiorowe interesy konsumentów.

Przesłanka bezprawności

Pojęcie bezprawności nie jest pojęciem prawnie zdefiniowanym. Należy zatem przyjąć, zgodnie z jego literalnym brzmieniem, że „działanie bezprawne” to zachowanie sprzeczne z nakazem lub zakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych oraz z zasadami współżycia społecznego. Bezprawność jest czynnikiem o charakterze obiektywnym, tj. niezależnym od wystąpienia szkody czy też zamiaru po stronie przedsiębiorcy dopuszczającego się działań bezprawnych.

Zakwestionowanym działaniem Uczelni w niniejszej sprawie jest posługiwanie się w stosunku do konsumentów – studentów - zapisami we wzorcach umów, których treść jest tożsama z treścią postanowień uznanych przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone i które zostały wpisane do Rejestru niedozwolonych klauzul umownych.

Zgodnie z art. 479⁴² k.p.c. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w razie uwzględnienia powództwa o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone w sentencji wyroku przytacza treść postanowień wzorca uznanych za niedozwolone i zakazuje ich stosowania. Z brzmienia art.479⁴³ k.p.c. wynika również, że wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art.479⁴⁵§2 k.p.c.

Kwestia rozszerzonej prawomocności wyroku SOKiK, na podstawie którego dokonany jest wpis postanowienia do rejestru, o którym mowa w art.479⁴⁵ k.p.c. została rozstrzygnięta w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r. w sprawie o sygn. akt. III SZP 3/06. W uzasadnieniu tego wyroku wskazano, że orzeczenie sądu w danej sprawie ma skutek również wobec osób trzecich, tj. zakaz stosowania klauzuli wpisanej do Rejestru dotyczy wszystkich przedsiębiorców, a nie tylko tych, których dotyczył wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Przy czym, jak podniósł Sąd, zakazane jest wykorzystywanie nie tylko klauzuli w identycznym brzmieniu, ale także klauzuli o zbliżonej treści, która wywołuje takie same skutki, jak klauzula już wpisana.

W przedmiotowej sprawie bezspornym jest, że Uczelnia, w zakresie odpłatnego kształcenia jest przedsiębiorcą i że stosuje we wzorcach umów zawieranych ze studentami następujące postanowienia:

1. *„Każda ze stron może wypowiedzieć umowę ze skutkiem na koniec semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie (...)” /§ 8 ust. 2 wzoru Umowy/;*
2. *„Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów do końca semestru , określonego w ust. 1” /§ 8 ust. 2 wzoru umowy/,*

w związku z postanowieniem § 1 ust. 2 pkt 7 Regulaminu 2 o treści:

„W przypadku rezygnacji ze studiów lub innych przypadkach skreślenia z listy wniesione przez studenta opłaty nie podlegają zwrotowi”

3. „Wysokość opłat może ulec zmianie na każdy kolejny rok akademicki” /§ 2 ust. 2 Regulaminu 1/;
4. „Uczelnia zastrzega sobie prawo dokonywania zmian wysokości opłat” /§ 2 Regulaminu 2/

Zatem, w celu udowodnienia bezprawności działań Uczelni należy wykazać, że ww. zapisy są tożsame z zapisami umieszczonymi w Rejestrze postanowień umownych uznanych za niedozwolone.

ad. 1

Jak już wyżej wskazano, umowa o odpłatne świadczenie usług edukacyjnych ma charakter umowy zlecenia. Zgodnie z art. 746 § 1 k.c. dający zlecenie może je wypowiedzieć w każdym czasie, licząc się oczywiście z konsekwencjami, jakie się z tym wiąże. Nie można też – zgodnie z § 3 tego przepisu – zrzec się z góry uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów. Wypowiedzenie umowy wiąże się z określonymi skutkami, które są zróżnicowane w zależności od tego, kto wypowiada umowę. Jeżeli uczynił to dający zlecenie, to powinien przyjmującemu zlecenie: zwrócić uzasadnione wydatki, a przy odpłatnym zleceniu uiścić ponadto odpowiednią część umówionego wynagrodzenia oraz jeżeli wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu, powinien naprawić także ewentualną szkodę. Jeżeli umowę zlecenia wypowiedział przyjmujący je, to powinien rozliczyć się z otrzymanych zaliczek, a jeżeli to uczynił bez ważnego powodu – jest także odpowiedzialny za ewentualną szkodę powstałą z tego tytułu.

Jak wynika z powyższego, nie można ograniczać - stronom umowy zlecenia - prawa do wypowiedzenia jej w każdym czasie, co ma miejsce w rozpatrywanym przypadku. Kwestionowane postanowienie daje studentowi prawo wypowiedzenia umowy, jednak wyłącznie ze skutkiem na koniec semestru. W efekcie student do końca semestru, w którym została wypowiedziana umowa, związany jest jej postanowieniami, co oznacza m.in. uiszczanie wszelkich świadczeń z niej wynikających, czyli przede wszystkim czesnego. Należy zwrócić uwagę, iż skutek wypowiedzenia umowy na koniec semestru jest również przewidziany dla Uczelni. A jak wskazują dalsze zapisy umowne, Uczelnia może wypowiedzieć umowę w przypadku: uprawomocnienia się decyzji o skreśleniu studenta z listy studentów. Zatem i w tym przypadku student obowiązany jest uiszczać czesne do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie. Jak uznał Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w uzasadnieniu wyroku z dnia 28.09.2005 r. (sygn. akt XVII AmC 18/05), zapis taki „*narusza dobre obyczaje, jak rzetelność i uczciwość kupiecką i rażąco narusza interesy konsumenta/studenta, który jest zmuszony do poniesienia dodatkowych kosztów w postaci naliczenia czesnego za semestr nauki, z której nie korzysta, w sytuacji, gdy z ważnych powodów wypowiedział umowę*”.

Prezes UOKiK uznał zatem, że postanowienie § 8 ust. 2 wzoru umowy jest zbieżne w swej treści i skutkach z klauzulą wpisaną do Rejestru klauzul uznanych za niedozwolone w dniu 20.06.2006 r. pod nr 759, w brzmieniu:

„Student ma prawo do rozwiązania umowy z końcem danego semestru, tj. z dniem 28 lutego w semestrze zimowym i z dniem 30 września w semestrze letnim(...)”;

Powyżej wskazana klauzula również ogranicza uprawnienie studenta do rozwiązania umowy, w tym przypadku do ściśle określonych dwóch terminów (na koniec semestru zimowego i letniego), a tym samym pozbawia go prawa do wypowiedzenia umowy w każdym czasie. Zbieżność obu postanowień, tj. wpisanego do Rejestru i stosowanego przez Uczelnię, jest więc oczywista. Uczelnia, stosując przedmiotowy zapis z § 8 ust. 2 wzoru Umowy, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do

Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

ad 2

Zapis z § 8 ust. 2 wzorca umowy związany jest z ust. 1, stanowiąc, że wypowiedzenie umowy jest skuteczne wyłącznie na koniec semestru, a Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów, do końca tego semestru. W pkt ad 1 (powyżej) wskazano już, jakie konsekwencje przewiduje Kodeks cywilny w związku z wypowiedzeniem umowy zlecenia. I takie też konsekwencje powinny mieć tu miejsce. Autorytarne stwierdzenie, że Uczelnia nie zwraca studentowi opłat za studia, pomimo wypowiedzenia umowy i faktycznego niekorzystania ze świadczonych przez nią usług, nie mieści się zatem w dyspozycji art. 746 § 1 k.c. Skoro bowiem umowa o odpłatne świadczenie usług została wypowiedziana i student nie korzysta już z tych usług, odpada konieczność dalszego uiszczania wynagrodzenia przyjmującemu zlecenie, tj. Uczelni. Stosowane przez Uczelnie postanowienie stanowi zatem naruszenie istoty umowy wzajemnej, w której świadczenie jednej strony jest odpowiednikiem świadczenia drugiej.

Postanowienie takie uznane już zostało kilkakrotnie przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone, gdyż zgodnie z art. 385³ pkt 13 k.c. niedozwolonym postanowieniem umownym jest postanowienie, które przewiduje utratę prawa żądania zwrotu świadczenia konsumenta spełnionego wcześniej niż świadczenie kontrahenta, gdy strony wypowiadają, rozwiązują lub odstępują od umowy.

Prezes UOKiK uznał, że zapis z § 8 ust. 2 wzorca umowy jest zbieżny z następującymi zapisami umieszczonymi już w Rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone:

- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 3.04.2006 r. pod nr 625: „*W przypadku rezygnacji w trakcie semestru, wpłacone w całości czesne za cały semestr nie podlega zwrotowi*”;
- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 25.08.2006 r. pod nr 833: „*Czesne nie podlega zwrotowi, jeżeli student w trakcie semestru przerwał studia*”.

Powyższe postanowienia umowne wskazują, że nie zwraca się opłat uiszczonych przez studenta za cały semestr, w przypadku, gdy rezygnuje on w trakcie trwania tego semestru z dalszej nauki. Zatem Uczelnia, stosując przedmiotowy zapis z § 8 ust. 2 wzorca umowy, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

ad 3 i 4

Cytowane wyżej zapisy § 2 ust.2 Regulaminu 1 i § 2 Regulaminu 2 stanowią, że opłata czesnego oraz wysokość opłat dodatkowych mogą ulec zmianie. Wysokość tych zmian jest w praktyce niemożliwa do oszacowania przez studenta w chwili zawierania umowy.

Należy zważyć, że w przypadku świadczenia odpłatnych usług edukacyjnych Uczelnia ma prawo do samodzielnego określania wysokości czesnego. Należy jednak uwzględnić, że z uwagi na to, iż proces kształcenia w Uczelni trwa kilka semestrów, student powinien mieć możliwość skalkulowania kosztów z tym związanych. Biorąc pod uwagę aktualne realia rynkowe – zmiany wysokości opłat oznaczają w praktyce ich podwyżkę. Może się zatem okazać, iż podwyżka czesnego spowoduje, że student nie

będzie mógł się wywiązać ze swoich zobowiązań finansowych względem Uczelni. Dlatego też koszty jego kształcenia powinny być mu znane z chwilą zawierania umowy. Nie wyklucza to, oczywiście, możliwości wprowadzenia podwyżek, ale podwyżki winny być odpowiednio skalkulowane i uzasadnione. Kryteria ustalania określa art. 99 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym. Tymczasem, powyższe zapisy są sformułowane niejednoznacznie, nie wynika bowiem z nich jakie kryteria uznania przyczyn podwyżki czesnego są uzasadnione.

Stanowisko to zostało potwierdzone przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, który w wyroku z dnia 4 sierpnia 2004 r. (sygn. akt XVII Amc 46/03) uznał za sprzeczną z art. 385¹ § 1 k.c., a tym samym za niedozwoloną klauzulę, stosowaną przez przedsiębiorcę świadczącego usługi edukacyjne, a która – uwzględniając skutki jej stosowania – jest zbliżona do kwestionowanych zapisów i brzmi następująco:

„Zleceniobiorca zastrzega sobie prawo do zmiany postanowienia § 3 p.2, dotyczącego wysokości czesnego za naukę na semestrach programowo wyższych”

W uzasadnieniu do wyroku Sąd stwierdził, iż *„(...)specyfika prowadzonej działalności powoduje, że konsument rozpoczynając naukę realizowaną przez kilka semestrów, ma co najmniej ograniczone (a niektórych przypadkach jest wręcz jej pozbawiony) możliwości kontynuowania nauki w innym miejscu. Faktycznie więc wiąże się on z konkretnym podmiotem organizującym naukę na cały jej czas. Skoro tak, to musi mieć on możliwość oceny oferty tego podmiotu i oszacować czy jest skłonny ponieść związane z tym koszty, oraz czy stać go na nie. Kwestionowany zapis, przez swoje ogólne sformułowanie umożliwia swobodne podnoszenie wysokości czesnego za naukę na semestrach programowo wyższych, w tym w przypadkach, w których wcale nie wynika to z ważnych powodów. Uprawnienie to nie jest też ograniczone co do wysokości. Daje to, w skrajnych przypadkach, możliwość wciągania konsumenta w pułapkę, pobierając atrakcyjnie niskie czesne za pierwsze semestry i rażąco wysokie za końcowe. Nie mając możliwości kontynuowania nauki w innym miejscu, konsument zmuszony byłby taką podwyżkę zaakceptować. Postanowienia określające główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, muszą być sformułowane w sposób jednoznaczny”*

W ocenie prezesa UOKiK wskazane postanowienia są zbieżne również z klauzulą wpisaną do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone w dniu 3 kwietnia 2006 r. pod nr 624, w brzmieniu:

„Uczelnia zastrzega sobie prawo dokonywania zmian wysokości opłat”.

Należy zatem uznać, iż Uczelnia, stosując wyżej wskazane postanowienia, stosowała tym samym klauzule wpisane już do Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Przesłanka naruszenia zbiorowych interesów konsumentów

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie definiuje pojęcia zbiorowego interesu konsumentów, stwierdzając jedynie w art. 23a ust. 1 zd. 2, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. W świetle art. 1 ust. 1 ustawy – powołanego na wstępie uzasadnienia prawnego niniejszej decyzji - należy przyjąć, że ze zbiorowymi interesami konsumentów mamy do czynienia wówczas, gdy działania przedsiębiorcy są powszechne i mogą dotknąć każdego potencjalnego konsumenta będącego kontrahentem przedsiębiorcy.

W orzecznictwie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów utrwalił się pogląd, iż naruszenie interesu publicznoprawnego ma miejsce wówczas, gdy skutkami działań sprzecznych z przepisami prawa antymonopolowego dotknięty jest szerszy krąg

uczestników rynku, względnie, gdy działania te wywołują na rynku inne niekorzystne zjawiska (wyrok SA z 24.01.1991 r., XV Amr 8/90; 4.07.2001 r. XVII Ama 108/00; 23.20.2002 r. XVII Ama 133/2001).

Stanowisko to potwierdzone zostało również w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 września 2003 r. (sygn. akt: I CKN 504/01) stwierdził, iż: *„nie jest zasadne uznawanie, że postępowanie z tytułu naruszenia ustawy antymonopolowej można wszczynać tylko wtedy, gdy zagrożone są interesy wielu odbiorców, a nie jest to możliwe w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest tylko jeden konsument. Wydawane orzeczenie ma bowiem wymiar znacznie szerszy, pełni także funkcję prewencyjną, służy bowiem ochronie także nieograniczonej liczby potencjalnych konsumentów”*.

Stosowane przez Uczelnię wzorce umowy wykorzystywane są przy zawieraniu umów ze studentami. Stroną takiej umowy są zarówno wszyscy aktualni studenci Uczelni, jak i wszyscy przyszli (potencjalni). Zatem krąg adresatów takiego wzorca nie jest z góry określony. Biorąc pod uwagę, że student podejmujący odpłatną naukę na Uczelni nie ma wpływu na zapisy zawieranej z nim umowy, gdyż nie jest ona z nim indywidualnie negocjowana, należy uznać, że wszelkie zawarte w niej bezprawne zapisy, godzą w jego interes.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że obie przesłanki zastały spełnione, co oznacza, iż Uczelnia dopuściła się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

W przedmiotowej sprawie Uczelnia uwzględniła stanowisko Prezesa UOKiK i podjęła działania zmierzające do wycofania kwestionowanych postanowień oraz do eliminacji ewentualnych skutków ich obowiązywania. W pierwszej kolejności poprzez rozpoczęcie w dniu 5 marca 2007 r. i skuteczne przeprowadzenie procedury anektowania wszystkich obowiązujących umów (129) zawartych ze studentami, którzy podjęli naukę w roku akademickim 2006/2007. Skutkiem powyższych działań była zmiana treści dotychczasowego § 8 ust. 1 i ust. 2 Umowy. Zmiana zakwestionowanego zapisu § 2 ust. 2 Regulaminu 1 nastąpiła w dniu wejścia w życie Zarządzenia Rektora Uczelni Nr 6/2007 tj. w dniu 12 marca 2007 r. Z kolei § 2 Regulaminu 2 został zmieniony Uchwałą Senatu Uczelni Nr 10/2007, której postanowienia zaczęły obowiązywać w dniu 20 marca 2007 r.

Uwzględniając powyższe, należy uznać, iż Uczelnia zaniechała stosowania zarzucanej jej praktyki z dniem 20 marca 2007 r.

Zgodnie z art. 23e ust. 1 i 2 ustawy o ochronie (...) Prezes Urzędu nie wydaje decyzji o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nakazującej jej zaniechanie, jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki, o której mowa w art. 23a. W tym przypadku Prezes Urzędu wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzającą zaniechanie jej stosowania.

Mając powyższe na uwadze, orzeczono jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 78 ust. 1 ustawy o ochronie (...) w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c. – od niniejszej decyzji przysługuje stronie odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury UOKiK w Krakowie - 31 – 011 Kraków, Pl. Szczepański 5.

Z upoważnienia Prezesa
Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

Otrzymuje:

1. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Prof. Stanisława Tarnowskiego
ul. Sienkiewicza 50
39-400 Tarnobrzeg
2. RKR a/a.